

9. Rumelhart D. E. Accretion, tuning, and restructuring: 3 modes of learning / Rumelhart D. E., Norman D. A. // J. Cotton and R. Klatzky (Eds.). Semantic factors in cognition. – Hillsdale ; N.J. : Erlbaum, 1978. – P. 37–53.
10. Wald B. The development of writing skills among high school students / Wald B. // S. R. Goldman and H. T. Trueba (Eds.). Becoming literate in English as a second language. – Norwood ; N.J. : Ablex, 1987. – P. 155–185.
11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://en.wikipedia.org/wiki/Literacy>.

А.Л. Арцишевська (Львів), О.В. Крайло (Івано-Франківськ)

НЕПРЯМІ МОВЛЕННЄВІ АКТИ ЯК СКЛАДОВА „ЖІНОЧОГО” МОВЛЕННЯ (НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАННЯ ЮДОРИ УЕЛТІ *WHY I LIVE AT THE P. O.*)

Досліджуються непрямі мовленнєві акти – способи здійснення певного типу іллокутивного акту, розуміння значень висловлювання, кількість та зміст здійснюваних іллокутивних актів у непрямому мовленнєвому акті.

Непрямі мовленнєві акти розглядаються в контексті художнього дискурсу сучасної американської письменниці Юдори Уелті. Непрямі мовленнєві акти – це мовленнєві дії, що не виражають наміри адресанта безпосередньо, мають форму іншого іллокутивного акту і є невід’ємною ознакою „живого” спілкування. Вони несуть у собі додаткову інформацію (суттєву і у великій кількості), створюючи підтекст для „видимого” тексту.

Ключові слова: мовленнєвий акт, директив, комісив, репрезентатив, експресив, декларатив, непрямий мовленнєвий акт, комунікативна інтенція адресанта, гендер, „жіноче” мовлення.

Исследуются косвенные речевые акты – способы производства каждого конкретного типа иллокутивного акта, понимание значения высказывания, количество и содержание иллокутивных актов в косвенном акте.

Косвенные речевые акты рассматриваются в контексте художественного дискурса современной американской писательницы Юдори Уелти. Косвенные речевые акты это речевые действия, которые не выражают намерения адресанта непосредственно, имеют форму другого иллокутивного акта, и являются неотъемлемой частью „живого” общения. Они несут в себе дополнительную информацию (существенную и в большом количестве), создавая подтекст для „видимого” текста.

Ключевые слова: косвенный акт, директив, комиссив, экспрессив, репрезентатив, декларатив, косвенный речевой акт, коммуникативная интенция адресанта, гендер, „женская” речь.

The paper deals with the problem of indirect speech acts—the ways certain types of illocutionary acts are produced and perceived, the number and content of illocutionary acts within the indirect speech act.

Indirect speech acts are considered in the context of literary discourse by Eudora Welty, a contemporary American author. Indirect speech acts are speech acts that don't express the speaker's intentions outright, have the form of another illocutionary act and is an integral part of “live” communication. They convey additional information (essential and substantial), creating implication for the “apparent” text.

Key words: speech act, directive, commissive, representative, expressive, declarative, indirect speech act, speaker's communicative intentions, gender, “female” language.

На сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки вже з'явилися кілька праць, в яких системно описується мова у зв'язку з феноменом статі [1; 5; 6; 7;].

Якщо розглядати сучасний стан гендерних досліджень у мовознавстві на Заході, то там звичайно виокремлюють три магістральні підходи:

- **перший підхід** зводиться до аналізу виключно соціальної природи мови жінок і чоловіків і спрямований на виявлення тих мовних відмінностей, які можна пояснити особливостями перерозподілу соціальної влади у суспільстві;

- **другий** – соціопсихолінгвістичний підхід – науково редукує „жіночу” та „чоловічу” мови до особливостей мовленнєвої поведінки статей. Тут статистичні показники чи визначення середніх параметрів мають суттєве значення, на їх основі розробляються психолінгвістичні теорії чоловічого та жіночого типів мовленнєвої поведінки;

• **третій напрямок** в цілому робить наголос на когнітивному аспекті розбіжностей у мовній поведінці статей. Тут більш значуще не стільки визначення частотності відмінностей та оперування її показниками, скільки створення цілісних лінгвістичних моделей когнітивних підвалин мовних категорій [3].

Російська дослідниця О.І. Горошко вважає, що „в образі сучасної жінки для чоловіків головними є риси, так чи інакше пов’язані з її ставленням до чоловіків, для жінки ж найактуальніші її ділові якості” [1, с. 53].

А.В. Кириліна зосереджує увагу на таких рисах, що відрізняють „жіноче” мовлення від „чоловічого”:

1) жінкам більш притаманна здатність переключатися, змінювати ролі в акті комунікації. Чоловіки переключаються складніше, виявляючи певну „психологічну глухоту” – захоплюючись обговорюваною темою, не реагують на репліки, пов’язані з нею;

2) як на аргументи жінки частіше посилаються на приклади конкретних випадків із власного досвіду;

3) „чоловічому” мовленню властиві термінологічність, прагнення до точності номінацій, сильніший вплив фактору професії, більша, у порівнянні з „жіночою”, тенденція до використання експресивних, особливо стилістично занижених засобів, навмисне огрублення мовлення. Ненормативну лексику використовують в одностатевих групах і чоловіки, і жінки, однак користування нею у змішаних групах не прийняте;

4) до типових рис „жіночого” мовлення відносять гіперболізовану експресивність і частіше використання вигуків [4, с. 17].

Ф. Гомбургеракцентує увагу на таких відмітних рисах „жіночої” мовленнєвої поведінки: жінки частіше використовують зменшувальні суфікси; для жінок більш характерні, ніж для чоловіків, непрямі мовленнєві акти; в їхньому мовленні більше форм ввічливості і пом’якшення, наприклад, стверджень у формі запитань, іллокуції невпевненості за відсутності самої невпевненості; у мовленнєвій поведінці жінок відсутня домінантність, вони вміють краще слухати й зосереджуватися на проблемах співрозмовника; в цілому мовленнєва поведінка жінок характеризується більшою гуманністю.

Можна погодитися як із Р. Лакоф, так і з Ф. Гомбургером, що „жіночому” мовленню притаманні ухильність і недирективність та, як результат, часте вживання непрямих мовленнєвих актів. Для аналізу непрямих мовленнєвих актів у оповіданні Юдори Уелті *Why I Live at the P. O.* візьмемо традиційну класифікацію Дж. Сьорля, згідно з якою виокремлено такі типи іллокутивних актів: 1) репрезентативи – висловлювання, що використовуються для опису певного стану речей; директиви – висловлювання, що використовуються для спонукання слухача до певної дії; 3) комісиви – висловлювання, які накладають на самого мовця зобов’язання щось зробити; 4) експресиви – висловлювання, що вживаються для вираження емоційного стану мовця; 5) декларації – висловлювання, що використовуються для зміни стану речей.

Оповідання Юдори Уелті – це драматичний монолог, виклад однією із сестер причини того, чому вона врешті-решт починає жити у поштовому відділенні. Вона апелює до почуттів читача, неначе просить стати на її бік, розповідає про нечесні маневри сестри в її прагненнях схилити решту сім’ї на свій бік. Незважаючи на те, що автор надає образу й висловлюванням дівчини відтінок гумору, що проявляється в гіперболізації та високій рекурентності південно-американських колоквіалізмів (*Isays* тощо), на поверхню виступають складні теми взаєморозуміння у сім’ї та прагнення до самореалізації.

Свої гідне місце у нарації займають і непрямі мовленнєві акти, серед яких найчисленніші іллокутивні акти, які можна віднести до класу непрямих експресивів. Наприклад, у розмові між матір’ю і дочкою бачимо таку пару реплік:

“Now, look what you have gone and done, Sister,” says Mama. “You go apologize.”
“I haven’t got time, I’m leaving.” I says.

Першою фразою є непрямий експресив з іллокутивною силою докору, поданий у формі наказового речення, за ним іде прямий директив, відповіддю на який виступає також експресив, що виражає протест, хоча прямо в ньому про це і не йдеться. Цю відповідь можемо віднести до кооперативної, але неочікуваної відповіді.

Почуття докору пронизує все полотно оповідання, всі члени сім'ї мають одне до одного претензії, ображаються. Розглянемо нижченаведене висловлювання у формі риторичного розділового питання, іллокутивною силою якого є саме вказати на хибність поведінки та ходу думок адресата, радше ніж отримання інформації. Дядько головної героїні-оповідачки говорить їй:

"So that's your opinion of your uncle Rondo, is it?" he says. "I look like a fool, do I?"

У оповіданні знаходимо й кілька яскравих прикладів непрямих комісивів, одним з яких є відповідь дядька Рондо на закиди з приводу його непривабливої бороди. Розповідаючи, що почав відрощувати її ще у віці 15 років, він, насправді, зізнається у своїй прив'язаності до неї і цим самим накладає на себе зобов'язання не позбуватися її, що і є істинною іллокутивною силою комісива.

До непрямих директивів оповідання Юдори Уелті відносимо надмірно ввічливе твердження у формі умовного речення, яке за своєю суттю є директивом, який має на меті наказ, спонування до дії, наполяганням на тому, щоб героїня пішла з дому:

"Well, Sister, I'll be glad to donate my army cot if you got any place to set up, providing you'll leave right this minute and let me get some peace."

Загалом в оповіданні налічується 31 непрямий мовленнєвий акт, серед них найчисленніші непрямі експресиви (14 випадків). Непрямих репрезентативів зустрічаємо 8, непрямих директивів – 7, а також 2 непрямі комісиви. Домінування експресивів з іллокутивною метою вираження докору, незгоди, протесту, болі, гніву цілком виправдані, оскільки автор передає історію глибоко нещасливої і водночас байдужої сім'ї.

Із зазначеного вище можна зробити висновок, що „жіноче” й „чоловіче” мовлення мають відмітні риси. До ознак „жіночого” мовлення належать більша емоційність, уникання заниженої лексики, різноманітні засоби вираження позитивної оцінки, завуальованість мовлення, яка реалізується, зокрема, за допомогою непрямих мовленнєвих актів.

Список літератури

1. Горошко Е. Гендерная проблематика в языкознании. Введение в гендерные исследования : учебное пособие : в 2 ч. / Е. Горошко. – СПб. : Алтея, 2001. – Ч. 1. – 509 с.
2. Горошко Е. Особенности мужского и женского стиля речи / Е. Горошко // Преображение. – М., 1998. – С. 48–64.
3. Дмитрієва М. Гендерні дослідження в мовознавстві [Електронний ресурс] / М. Дмитрієва. – Режим доступу до статті : <http://linguistics.kava.kiev.ua/publications>.
4. Кирилина А. В. Развитие гендерных исследований в лингвистике / А. В. Кирилина // Филологические науки. – 2006. – № 6. – С. 15–18.
5. Макаров М. Л. Основы теории дискурса / М. Л. Макаров. – М. : ИТДГК "Гнозис", 2003. – 278 с.
6. Пермякова О. В. Явление гендерной стилизации в современной женской литературе : автореф. дисс. на соискание учён. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.19 „Теория языка” [Електронний ресурс] / О. В. Пермякова. – Пермь, 2007. – 18 с.
7. Bach K. Linguistic Communication: A schema for Speech Acts / K. Bach, R. Harnish // Pragmatics. A Reader. – New York : OxfordUniversity Press, 1991. – 265 p.
8. Lakoff R. Language and Women's Place / R. Lakoff. – N.Y., 1973.

О.А. Бабелюк (Дрогобич)

СТИЛІСТИЧНІ ТА КОМПОЗИЦІЙНІ МАРКЕРИ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОЇ ЧУТТЄВОСТІ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ОПОВІДАННІ

Вивчаються стилістичні та композиційні засоби реалізації постмодерністської чуттєвості в сучасних американських оповіданнях. Поняття постмодерністської чуттєвості розглядається у двох аспектах: філософсько-культурологічному, тобто сприйняття світу як хаосу, та лінгвопоетологічному – як специфічна манера постмодерністського письма.

Ключові слова: *постмодерністська чуттєвість, хаос, семантична асиметрія, американське оповідання.*